

מִסְכֵּת סִפְּהָ

מבוא למסכת סוכה

מסכת סוכה עוסקת במצוות ובמנהגים של חג הסוכות.

פרקים א-ב עוסקים בדיני הסוכה: גובהה, גודלה, היכן מעמידים אותה, איזה סכך כשר ואיזה פסול, איזו אכילה חייבת בסוכה ומי חייב בה.

פרק ג עוסק בדיני ארבעת המינים: באיזה אופן הם כשרים או פסולים, אורכם וגודלם, מי חייב בהם ומתי נוטלים אותם.

פרק ד מתאר באילו ימים חייבים בכל מצווה ממצוות החג, וכיצד נהגו בדין נטילת ארבעת המינים ובמנהג הערבה בזמן המקדש. נוסף לכך, דנים בניסוך המים, ומתארים כיצד נהגו בשאיבת המים ובניסוחם.

פרק ה מתאר את השמחה שנהגו בימי החג במקדש: מתי חגגו, כיצד הייתה החגיגה, מי היו המרקדים בה. הפרק מסיים בתיאור קרבנות החג. בחג הסוכות הקריבו קרבנות רבים וכל משמרות הכהונה היו עולים למקדש כדי להשתתף בעבודת הקרבנות, והמשנה מתארת כיצד הכהנים חילקו את העבודה ביניהם.

פרק ראשון

חג הסוכות נקרא כך על שם המצווה העיקרית שבו, לשבת בסוכה בשבעת ימי החג, כמאמר הכתוב (ויקרא כג, לד-מב): "בחמישה עשר יום לחודש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים לה'... בסוכות תשבו שבעת ימים, כל האזרח בישראל ישבו בסוכות". למבנה הסוכה יש הגדרות הלכתיות כגון לגובהה, לשטח שלה, לגובה ורוחב הדפנות; ממה עשוי הסכך והיכן להניחו.

א סָכָה שֶׁהִיא גְבוּהָה לְמַעַלָּה מֵעֵשָׂרִים אַמָּה – פְּסוּלָה.

רַבִּי יְהוּדָה מְכַשֵּׁיר.

וְשֵׂאִינָה גְבוּהָה עֶשְׂרֵה טַפָּחִים, וְשֵׂאִין לָהּ שְׁלֹשׁ דְּפָנוֹת,

וְשַׁחֲמַתָּה מְרַבָּה מֵצִלָּתָהּ – פְּסוּלָה.

סָכָה יִשְׁנָה –

בֵּית שְׂמַאי פּוֹסְלִין, וּבֵית הַלֵּל מְכַשֵּׁרִין.

וְאִיזוֹ הִיא סָכָה יִשְׁנָה?

כָּל שֶׁעֲשָׂאָה קֹדֶם לְחַג שְׁלֹשִׁים יוֹם.

אָבֵל אִם עֲשָׂאָה לְשֵׁם חַג, אֶפְלוּ מִתְחַלֵּת הַשְּׁנָה – כְּשֶׁרָה.

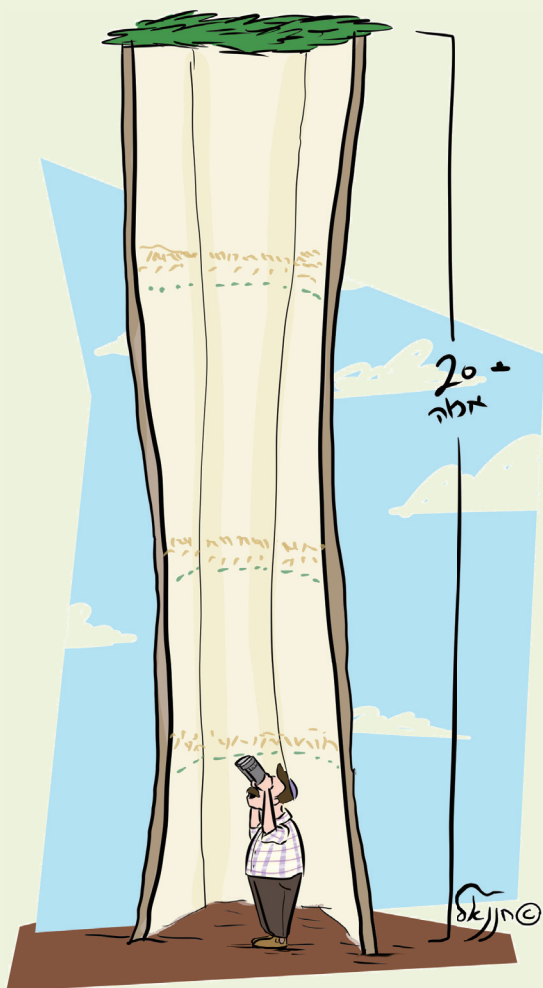
רבי עובדיה מברטנורה

רב דפן עשוי, והרי יש לסכה זו שלש דפנות, וצריך לעשות לה צורת פתח, ואם שתי הדפנות הם זו כנגד זו וביניהן מפלש – מביא פס שיש בו ארבעה טפחים ומשהו, ומעמידו בפחות משלשה סמוך לאחד משתי הדפנות, ונחשב כאלו יש בפס זה שבעה טפחים, שהוא שעור הכשר סכה לארפה ולרחבה. שהסכה צריכה שתהא שבעה על שבעה, כדי שתהא מחוקת ראשו ורבו ושלחנו: ששה על ששה לראשו ורבו, וטפח על טפח לשלחנו: **וְשַׁחֲמַתָּה מְרַבָּה מֵצִלָּתָהּ – פְּסוּלָה.** הא בשוין, שהחמה כצל – כשרה, ודוקא שהוין מלמטה במקרקעית הסכה, דבידוע שלמעלה בסכך צלתה מרבה מחמתה, דאמרי אינשי: כוונא מלעיל כאסתירא מלרע: **בית שמאי פוסלין.** דבעו סכה לישמה, וזו – סתם נעשית, ואלו תוך שלשים לחג, כיון ששואלים בהלכות החג שלשים יום קדם לחג, סתם העושה סכה – לישם חג הוא עושה. אבל קדם שלשים – סתמא לאו לישם חג הוא: **ובית הלל מכשירין.** דלא בעו סכה לישם חג.

סָכָה שֶׁהִיא גְבוּהָה לְמַעַלָּה מֵעֵשָׂרִים אַמָּה – פְּסוּלָה. דסוכה דירת גענון, דכתיב (דברים טו, יג): "חג הסוכות תעשה לך שבועת ימים", אמרה תורה: עשה סכה לשבעת ימים, ולמעלה מעשרים אמה – אין אדם עושה דירתו דירת גענון, אלא דירת קבע: **ורבי יהודה מכשיר.** דסבר: סכה דירת קבע גענון, ואין הלכה כרבי יהודה: **וְשֵׂאִינָה גְבוּהָה עֶשְׂרֵה טַפָּחִים – פְּסוּלָה,** דדירה סרוחה היא, ואין אדם דר בדירה סרוחה: **וְשֵׂאִין לָהּ שְׁלֹשׁ דְּפָנוֹת.** דכתיב (ויקרא כג, מב-מג): "בסכות", "בסכות", "בסכות", שנים חסרים ואחד מלא: חד לסכך, דפירוש "סכה" – סכך, פשוו להו תלתא לשלש דפנות, אתיא הלכה למשה מסיני ובצריה לדפן תדא ואוקמיה אטפח – נשאר שתיים כהלכתן ושלישית אפלו טפח. לפיכך, סכה שיש לה שתי דפנות זו אצל זו – עושה דפן שלישית שיש בו טפח ומשהו, ומעמידו בפחות משלשה סמוך לאחד משתי הדפנות, שכל פחות משלשה כליבוד דמי, ונחשב כאלו הוא דפן של ארבעה טפחים, ונמצא

בפרק זה מבוארות דוגמאות של סוכה פסולה וסוכה כשרה. עיקר הסוכה, כשמה, הוא ה"סכך", והמשנה פותחת בדיני הסכך.

סְכָה שֶׁהִיא גְבוּהָ לְמַעַל מֵעֲשָׂרִים אֲמָה פְּסוּלָה - אם עשו את סכך הסוכה במקום גבוה יותר מעשרים אמה מעל פני הקרקע, הסוכה פסולה לדעת תנא קמא. בטעם הפסול, בגמרא (ב, א) הובאו שלושה טעמים מדוע סוכה כזו פסולה: לדעת רבה, הסכך צריך להיות נראה וניכר לעין האדם היושב בסוכה, ואם הוא גבוה כל כך שהאדם יכול לראות את הסכך רק אם ירים את ראשו למעלה ולא בישיבה רגילה, הסוכה פסולה.

לדעת רבי זירא, האדם צריך לשבת בתוך צל הסכך, ולא בתוך צל הדפנות. אם הדפנות גבוהות מאוד (מעל 20 אמה) הצל שלהן רב, והאדם יושב בצל זה. לדעת רבא, הסוכה צריכה להיות "סוכת עראי", סוכה שאינה קבועה, ואם היא גבוהה, היא נעשית בחוזק וקביעות ופסולה היא.

רַבִּי יְהוּדָה חולק ו**מכשיר** את הסוכה הגבוהה. בגמרא (ז, ב) אמרו שרבי יהודה סובר שהסוכה צריכה להיות של קבע, ולכן מכשיר סוכה וגבוהה וחזקה כזו, שהרי כשהתורה הצריכה דירת קבע, ברור שהכשירה סוכה חזקה גבוהה ואפילו מעל 20 אמה, ומוכרחים אנו לומר שאין לחשוש אף לשאר החששות שנוצרים בסוכה גבוהה כל כך.

וְשֵׂאִינָה גְבוּהָ עֲשֶׂרֶה טַפְחִים - הסוכה צריכה להיות דירה לאדם, וסוכה נמוכה כל כך עד שאין בה חלל של עשרה טפחים אינה ראויה לדירה, ופסולה היא.

וְשֵׂאִין לָהּ שְׁלֹשׁ דְּפָנוֹת... פְּסוּלָה - מבנה הסוכה צריך להיות מבנה של דירה, ואינו צריך להיות כדירת האדם הקבועה שבכל ימות השנה. על כן, מצד אחד, אין צורך

בארבעה קירות, כביתו שבכל השנה. ומצד שני, שני קירות הם מבנה פרוץ ואינו מקום דירה. ולכן הסוכה צריכה להיות לכל הפחות בעלת שלוש דפנות (והלכה למשה מסיני היא שהדופן השלישית יכולה להיות ברוחב טפח בלבד).

וְשַׁחֲמַתָּה מְרֻבָּה מְצֻלָּתָה, פְּסוּלָה - עיקר הסוכה הוא הסכך והצל הנעשה ממנו. מכך מובן ששטח הסכך העושה את הצל צריך להיות מרובה על פני השטח הריק שבין ענפי הסכך שדרכם בוקעת השמש.

סֹכָה יְשָׁנָה - בֵּית שְׁמַאי פּוֹסְלִין, וּבֵית הֵלֵל מְכַשְׁרִין.

וַאִיזוֹ הִיא סֹכָה יְשָׁנָה? כָּל שֶׁעֲשָׂאָה קֶדֶם לְחַג שְׁלֹשִׁים יוֹם. אֲבָל אִם עֲשָׂאָה לְשֵׁם חַג, אִפְלוּ מִתְחִלַּת הַשָּׁנָה - בְּשִׁרְהָ.

בית שמאי ובית הלל נחלקו אם סוכה ישנה מותרת. לדעת בית שמאי סוכה צריכה להיעשות "לשם החג", בכוונה תחילה למטרת ישיבת החג (ולא לצל סתם), על כן אם בונה סוכה סתם - היא פסולה, אלא אם כן בונה אותה בשלושים יום שלפני החג, שזהו זמן של עיסוק במצוות החג, ונחשב שהאדם בנה לשם החג. לדעת בית הלל אין צורך כלל שיבנה את הסוכה למטרת ישיבת החג, אלא די שיעשה אותה לצורך צל.

יא העושה ספתו כמין צרף, או שסמכה לפתל - רבי אליעזר פוסל, מפני שאין לה גג, וחכמים מכשירין.

מחצלת קנים גדולה:
עשאה לשכיבה - מקבלת טמאה ואין מסככין בה,
לספוך - מסככין בה ואינה מקבלת טמאה.
רבי אליעזר אומר:
אחת קטנה ואחת גדולה:
עשאה לשכיבה - מקבלת טמאה ואין מסככין בה,
לספוך - מסככין בה ואינה מקבלת טמאה.

רבי עובדיה מברטנורה

לשכיבה - מקבלת טמאה ואין מסככין בה. ולספוך - מסככים בה, הכי קאמר, ומחצלת קטנה סתמא לשכיבה, ואם פרש שיהא לספוך - מסככין בה. רבי אליעזר אומר: אחת קטנה ואחת גדולה סתמן לשכיבה. ועשאה לשכיבה דקאמר, כלומר עשויות הן מתחלתן סתמא לשכיבה, הלכך אף הגדולה מקבלת טמאה ואין מסככין בה. ואם פרש שיהיא לספוך - מסככין בה. ואין הלכה כרבי אליעזר.

כמין צרף. שאין לה גג, וראשי הדפנות נוגעות זו בזו מלמעלה, ומתרחבים והולכים מלמטה: או שסמכה. שהטה ראשי הקנים על הפתל והולכים בשפוע למטה לארץ. מפני שאין לה גג. אינו נכר מהו גג ומהו פתל. דאהל משפוע - לאו שמייה אהל, אלא אם פן יש לו גג טפה. והלכה כרבי אליעזר: מחצלת של קנים וכו'. במחצלת קטנה - כלי עלמא לא פליגי דסתמא לשכיבה ואין מסככין בה. כי פליגי בגדולה, תנא קמא סבר: סתם גדולה לספוך עבידא, וסתם קטנה לשכיבה. והכי קאמר: מחצלת גדולה סתמא לספוך, ואם פרש שעשאה

העושה ספתו כמין צרף - הרמב"ם פירש שזו סוכה שרחבה מלמטה ונעשית צרה למעלה (הציור הימני), ורש"י (יט, ב) פירש שהוא כוך של ציידים (הציור השמאלי). או שסמכה לפתל - השעין את הדופן בשפוע על הקיר, ובשני המקרים אין לסוכה גג.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹסֵל, מִפְּנֵי שְׂאִין לָהּ גַג - וְסוּכָה צְרִיכָה לִהְיוֹת בַּעֲלַת דַּפְנוֹת וְסִכַּךְ וְחֻכְמַיִם מְכַשְׂרִין - וְלִדְעָתָם הַסִּכַּךְ הוּא גַם דּוֹפֵן וְגַם סִכַּךְ.

כפי שהתבאר לעיל (משנה ד), אין לסכך בדבר המקבל טומאה, והמשנה דנה מתי מחצלת המיועדת לשכיבה נחשבת כלי המקבל טומאה ואין לסכך בה.

מִחְצָלָת הַעֲשׂוּיָה מִקְנִים, אִם הִיא גְדוּלָה - שְׂגוּדָה יֵתֵר מִהַגּוֹדֵל הַנִּצְרָךְ לְשִׁכִּיבַת אָדָם (ר"ן ט, ב), אִם עֲשָׂאָה מִתַּחֲלִילָה בַּמְפּוֹרֵשׁ לְשִׁכִּיבָה - הַמְחֲצֵלָת נַחֲשֶׁבֶת כְּלִי, וּלְפִיכֶךָ מְקַבֶּלֶת טְמֵאָה וְאִין מְסַכְּבִין בָּהּ.

ואם עשאה מתחילה במפורש לִסְכוּךְ - לַמְטַרְת סִיכוּךְ וְעִשְׂיִית צַל, אִינָה נַחֲשֶׁבֶת לְכִלִּי, וּמְסַכְּבִין בָּהּ, כִּיּוּן שְׂאִינָה מְקַבֶּלֶת טְמֵאָה.

אבל במחצלת קטנה, שגודלה כגודל אדם, דינה כאילו עשאה לשכיבה (ואף אם עשאה בפירוש לסיכוך, בטלה דעתו), ולפיכך מקבלת טומאה ואין מסככין בה.

לעומת תנא קמא, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר** שאין חילוק בין המחצלות, אלא **אֶחָת קֵטְנָה וְאֶחָת גְּדוּלָה - אִם עֲשָׂאָה לְשִׁכִּיבָה, נַחֲשֶׁבֶת כְּלִי, וּלְפִיכֶךָ מְקַבֶּלֶת טְמֵאָה וְאִין מְסַכְּבִין בָּהּ.** ואם עשאה לִסְכוּךְ - אִינָה נַחֲשֶׁבֶת לְכִלִּי, וּמְסַכְּבִין בָּהּ כִּיּוּן שְׂאִינָה מְקַבֶּלֶת טְמֵאָה.

בגמרא (כ, א) פירשו את המשנה באופן אחר, ראה ברטנורה.

ג העושה ספתו בראש העגלה או בראש הספינה -
 בשרה, ועולין לה ביום טוב.
 בראש האילן או על גבי גמל -
 בשרה, ואין עולין לה ביום טוב.
 שתים באילן ואחת בידי אדם,
 או שתים בידי אדם ואחת באילן -
 בשרה, ואין עולין לה ביום טוב.
 שלש בידי אדם ואחת באילן -
 בשרה, ועולין לה ביום טוב.

זה הכלל:

כל שנטל האילן ויכולה לעמוד בפני עצמה - בשרה, ועולין לה ביום טוב.

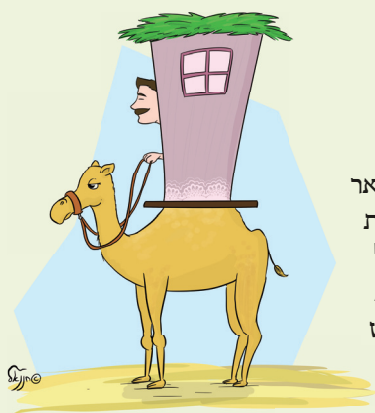
רבי עובדיה מברטנורה

בראש העגלה. אף על גב דמשלטלא ולא קביעא: ואין משתמשין בו, שטמא יתליש: שתים באילן. סמך
 בראש הספינה שבים, שהרווח שולטת שם קרקע הספה רבה באילן, ועשה סביבה בראש האילן
 ועוקרתה: בשרה. דדירה קרינא ביה. והוא שתהא שתי דפנות, ואחת עשה בידי אדם בארץ, וסמך
 יכולה לעמוד ברוח מצויה של יבשה: ועולין לה ביום קרקעית הספה באמצע הדפן שעשה בארץ, והגביה
 טוב. אנדי דבעי למתני סיפא אין עולין - תנא רישא הדפן ממנה ומעלה עשרה: או שתים בידי אדם
 עולין: בראש האילן. תעון מושבו בראשו ועשה ואחת באילן. הואיל ואם ינטל תפל קרקעית הספה,
 שם מחיצות וסכך: בשרה בחלו של מועד: ואין שאין יכולה לעמוד בסמיכת שתים שבארץ - אין
 עולין לה ביום טוב. דגור רבנן דאין עולין באילן: עולין לה ביום טוב, דמשתמש באילן.

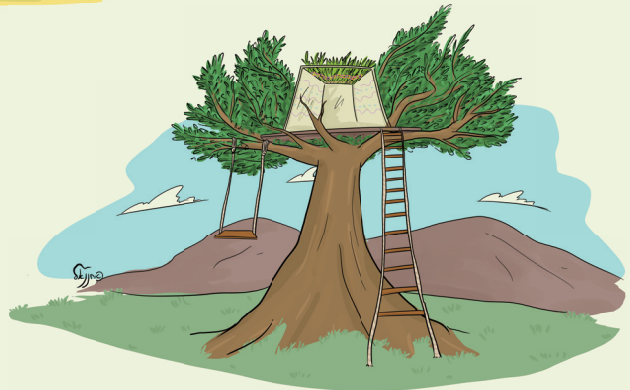
משנה זו דנה בכשרות הסוכה מצד היציבות והקביעות שלה. וכן בגורות חכמים שלא להשתמש באילן או לרכוב על בהמה בשבת ויום טוב. הכניסה לסוכה קרויה במשנה "עלייה" לסוכה, כיוון שבזמנם היו עושים את רוב הסוכות בגגות הבתים והיה צורך לעלות אליה (רש"י שבת קנד, ב).

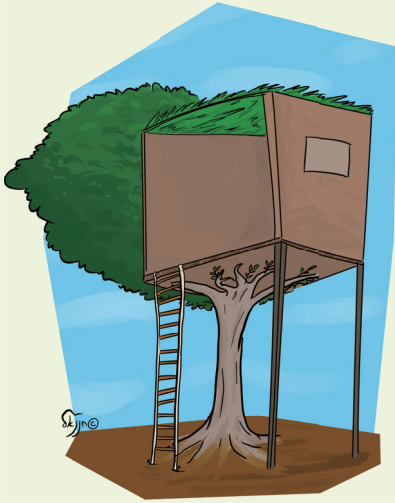

הַעוֹשָׂה אֶת סִכּוֹתוֹ בְּרֹאשׁ הָעֵגְלָה - ולכן היא מיטלטלת ואינה קבועה, או בְּרֹאשׁ הַסְּפִינָה - ובים יש רוחות חזקות שיכולות לפרק ולעקור אותה, אף על פי כן, הסוכה בְּשָׂדֶה - תנא זה סובר שסוכה צריכה להיות דירת עראי, ולכן מותר לבנות סוכה מיטלטלת או כזו שאינה יכולה לעמוד ברוח המצויה בים, וְעוֹלֵין לָהּ בְּיוֹם טוֹב.

העושה סוכתו בְּרֹאשׁ הָאֵילָן אוּ עַל גְּבִי גָמֶל - בְּשָׂדֶה בשאר ימות החג וְאִין עוֹלֵין לָהּ בְּיוֹם טוֹב - במשנה במסכת ביצה (ה, ב) מובאת גזרת חכמים שאין לעלות על אילן ולא לרכוב על בהמה בשבת וביום טוב, שמא יתלוש זמורה או ענף לצורכו, ולכן אין להשתמש בסוכה כזו ביום טוב ובשבת.

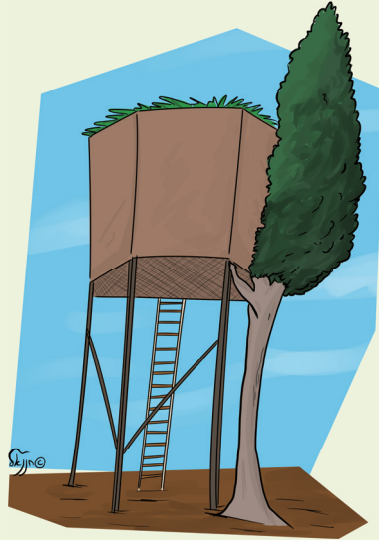

אם עשה סוכה על העץ, וקרקע הסוכה שתחת **שְׁתֵּי** מבין הדפנות נסמכת בְּאֵילָן, וְאַחַת מֵהַדְּפִנּוֹת אֵינָה נִסְמַכַת בקרקעיתה על האילן, אלא עשויה בחוזק **בְּיַדֵי אָדָם**. וכן אם: **שְׁתֵּי** נסמכות **בְּיַדֵי אָדָם וְאַחַת בְּאֵילָן** - **כְּשֶׁרָה**, וְאֵין עוֹלֵין לָהּ בְּיוֹם טוֹב - מפני שאם יינטל האילן תתמוטט הסוכה, והנכנס אל הסוכה משתמש באילן, ואסור ביום טוב.

ולכן, אם **שְׁלֹשׁ** דפנות עשויות **בְּיַדֵי אָדָם וְאַחַת בְּאֵילָן** - **כְּשֶׁרָה**, וְעוֹלֵין לָהּ בְּיוֹם טוֹב - כיוון שהדופן הרביעית אינה מעיקר הסוכה, ואפילו אם תחסר הסוכה תהיה כשרה ויציבה, ונמצא שהסוכה כשרה גם בלי האילן ואינו משתמש בו.

זֶה הַבְּלֵל: כָּל שֶׁנִּטְלָה הָאֵילָן וְיִכּוּלָה לְעֻמּוֹד בְּפָנֵי עֲצָמָה - **כְּשֶׁרָה**, וְעוֹלֵין לָהּ בְּיוֹם טוֹב כי אינו משתמש באילן, ואינו בכלל גזרת חכמים.

ט

נְסוּךְ הַמַּיִם בַּיַּצֵּד?
צְלוּחִית שֶׁל זָהָב מְחֻזְקֶת שְׁלֹשֶׁת לָגִים, הִיא מְמַלֵּא מִן הַשִּׁילוּחַ.
הִגִּיעוּ לְשַׁעַר הַמַּיִם, תִּקְעוּ וְהִרִיעוּ וְתִקְעוּ.

עָלָה בְּכַבֵּשׁ וּפְנָה לְשִׁמְאֵלוֹ,
שְׁנֵי סַפְּלִים שֶׁל כֶּסֶף הָיוּ שָׁם.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
שֶׁל סִיד הָיוּ, אֲלָא שֶׁהָיוּ מְשַׁחְרִין פְּנֵיהֶם מִפְּנֵי הַיּוֹן.

וּמְנַקְבִין בְּמִין שְׁנֵי חֲטָמִין דְּקִין:
אֶחָד מְעַבֵּה וְאֶחָד דֶּק, כְּדִי שִׁיְהוּ שְׁנֵיהֶם כְּלִין בְּבֵת אַחַת.
מְעַרְבֵי שֶׁל מַיִם, מְזַרְחֵי שֶׁל יּוֹן.
עֵרָה שֶׁל מַיִם לְתוֹךְ שֶׁל יּוֹן, וְשֶׁל יּוֹן לְתוֹךְ שֶׁל מַיִם – יֵצֵא.

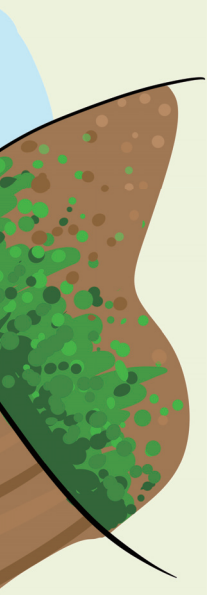
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
בְּלֹא הִיא מְנַסֵּךְ כָּל שְׁמוֹנָה.

וְלִמְנַסֵּךְ אוֹמְרִים לוֹ: "הַגְּבֵה יָדְךָ!"
שְׁפַעַם אַחַת נֶסֶךְ אֶחָד עַל גְּבֵי רִגְלָיו,
וְרִגְמוּהוּ כָּל הָעַם בְּאַתְרוּגְיָהּן.

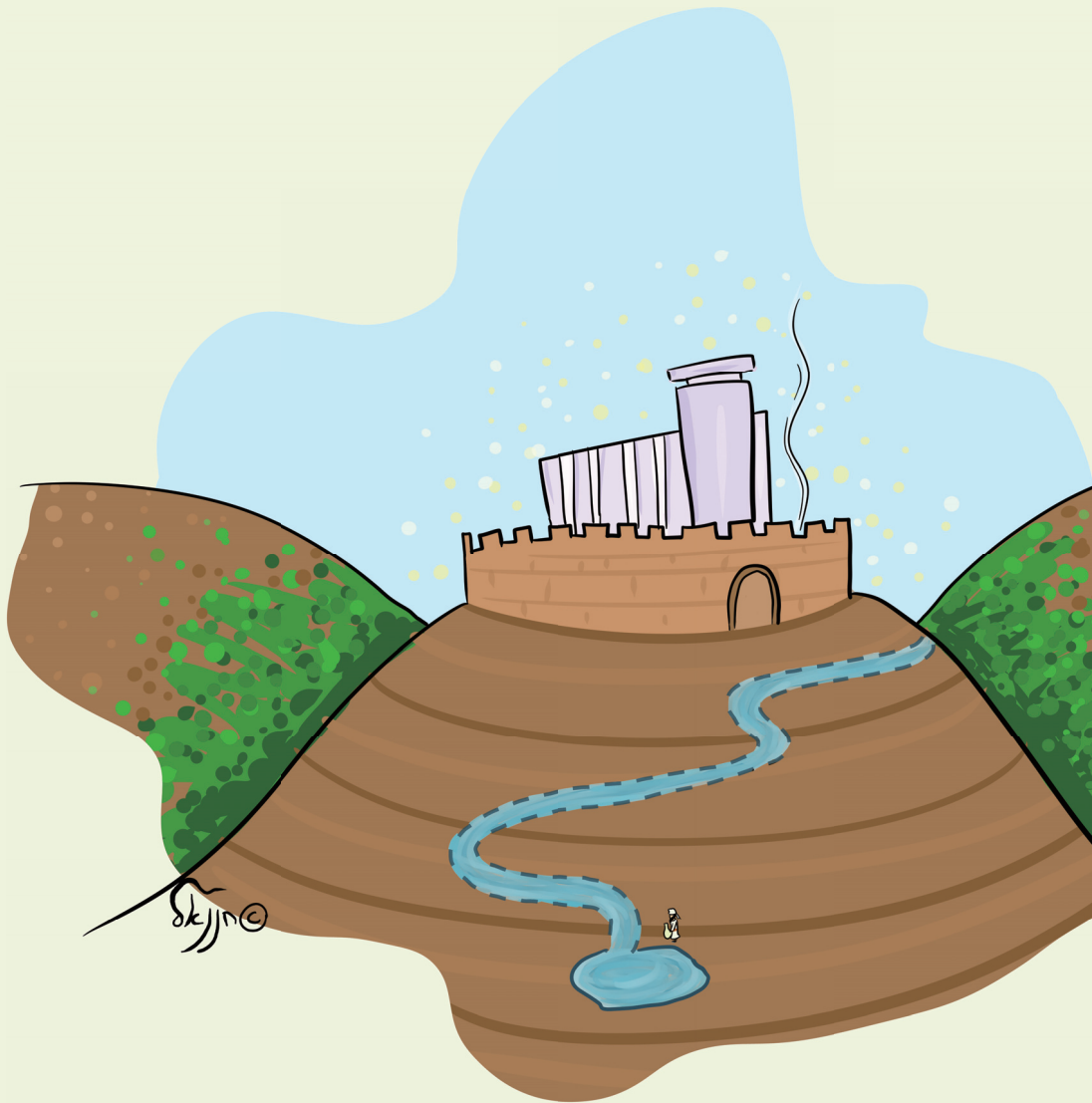
רבי עובדיה מברטנורה

הַיּוֹן וְהַמַּיִם יוֹרְדִין לְשִׁיתֵיךְ שֶׁל מְזַבְחָה, שֶׁהֵן תְּלוּלִים וְעַמְקִים מְאֹד: **אֶחָד מְעַבֵּה וְאֶחָד דֶּק.** אֶחָד מֵהַנְּקִבִים עֲבָה, וְהוּא אוֹתוֹ שֶׁל יּוֹן, וְאֶחָד דֶּק, אוֹתוֹ שֶׁל מַיִם: **כְּדִי שִׁיְהוּ שְׁנֵיהֶם כְּלִין בְּבֵת אַחַת.** שֶׁהַמַּיִם מְמַהְרִין לְצֵאתָ יוֹתֵר מִן הַיּוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהַיּוֹן עֵב יוֹתֵר וּמְאַחֵר לְצֵאתָ, לְפִיכֵךְ הִיא הַנְּקִבָה שֶׁל יּוֹן מְעַבֵּה וְהַנְּקִבָה שֶׁל מַיִם דֶּק, כְּדִי שִׁיְהוּ כְּלִין בְּבֵת אַחַת: **הַכִּי גֹרְסִין: מְעַרְבֵי שֶׁל מַיִם, מְזַרְחֵי שֶׁל יּוֹן.** הַסַּפְּלִים הָיוּ נִתְּנִים אֶצֶל הַקֶּרֶן סְמוּכִים זֶה לְזוֹה, זֶה לְפָנָי זֶה, אֶחָד לְצַד מְעַרֵב וְאֶחָד לְפָנָי מְמַנֵּה, דְּהֵינּוּ לְמִזְרָח:

מְחֻזְקֶת שְׁלֹשֶׁת לָגִין. זֶהוּ פָחוֹת שְׁבַנְסָכִים, רַבִּיעִית הֵינּוּ לְכַבֵּשׁ: מִן הַשִּׁילוּחַ. הוּא מַעֲיֵן הַסְּמוּךְ לִירוּשָׁלַיִם: **שַׁעַר הַמַּיִם.** אֶחָד מִשְׁעָרֵי עוֹרָה, נִקְרָא כֵּן עַל שֵׁם שֶׁבּוּ כַּמְנַסִּין צְלוּחִית שֶׁל מַיִם דְּנֶסֶךְ הַחֵט: **תִּקְעוּ וְהִרִיעוּ.** מִשִּׁים שְׁנַאֲמַר (ישעיה יב, ג): "וְשִׁאֲבֹתֶם מַיִם בְּשִׁטְוֹן": **עָלָה בְּכַבֵּשׁ.** שֶׁהִיא בְּדִרְוּמוֹ שֶׁל מְזַבְחָה: **וּפְנָה לְשִׁמְאֵלוֹ.** שְׁנַסְכִים נַעֲשִׂים בְּקֶרֶן מְעַרְבִית דְּרוּמִית, וְכִשְׁהוּא פּוֹנֵה לְשִׁמְאֵלוֹ – הִיא הִרְאֵשׁוֹנָה: **שֶׁהָיוּ מְשַׁחְרִים פְּנֵיהֶן** מִחַמַּת הַיּוֹן, וְדוּמִין לְכֶסֶף שֶׁהוּא שָׁחַר מִן הַסִּיד: **כְּמִין שְׁנֵי חֲטָמִין דְּקִין.** חֲטָם אֶחָד בְּסַפְּלֵי אֶחָד, וְנִקֵּב אֶחָד בְּחֲטָמוֹ. וְהִבְהִין מְעַרָה בְּפִי הַסַּפְּלִים, וְהַנְּסָכִים מְקַלְחִים וְיוֹרְדִים דֶּרֶךְ הַחֲטָמִין עַל גַּג הַמְּזַבְחָה, וּבְמִזְבְּחָהּ הִיא נִקֵּב שֶׁבּוּ

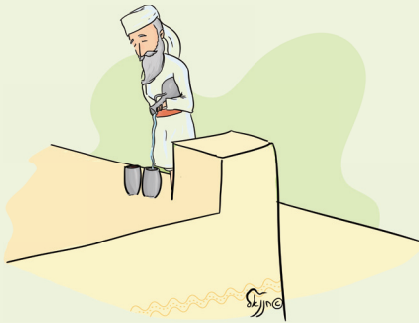
רְבִי יְהוּדָה אוֹמֵר כּו'. בְּתַרְתִּי פְּלִיג, אִשְׁלִישָׁה לְגִין
פְּלִיג, וְאִשְׁבְּעָה דְקָאֵמֵר תֵּנָא קִמָּא וְאִתָּא רְבִי יְהוּדָה
לְפִי שְׂצוּדוֹקִים אֵין מוֹדִים בְּנִסּוּךְ הַמַּיִם: שְׂפַעִים אַחַת
לְמֵימֵר. אַף בְּשִׁמְיֵי מְנַסְכִּים. וְאֵין הִלְכָה כְּרַבֵּי יְהוּדָה:
הַגְּבִיחָה אֶת יָדָךְ כְּדֵי שְׁנַרְאָה אִם תִּתֵּן מַיִם בְּסַפְלָה.
לְפִי שְׂצוּדוֹקִים אֵין מוֹדִים בְּנִסּוּךְ הַמַּיִם: שְׂפַעִים אַחַת
לְמֵימֵר. אַף בְּשִׁמְיֵי מְנַסְכִּים. וְאֵין הִלְכָה כְּרַבֵּי יְהוּדָה:
נֶסֶךְ צְדוּקֵי אַחַד אֶת הַמַּיִם עַל רִגְלָיו:

בחג הסוכות היו מנסכים מים על המזבח כדי שיתברכו במי גשמים (תוספתא ג, יח). משנה זו מתארת כיצד נהגו במצוות ניסוך המים.

ניסוך המים כיצד?

צְלוּחִית שֶׁל זָהָב מְחֻזָּקֶת שְׁלֹשֶׁת לָגִים – כליטר אחד, **הִיא מְמַלֵּא מִן הַשִּׁילוּחַ** – מעיין השילוח נמצא דרומית להר הבית, והוא היה מקור המים המרכזי של ירושלים.

כשחזרו מן השאיבה **הִגִּיעוּ לְשַׁעַר הַמַּיִם** – השער המזרחי ביותר שבצד דרום של המקדש. בתוספתא (ג, ג) אמרו: "למה נקרא שמו שער המים? שבו מכניסין צלוחית של מים של ניסוך בחג".

ואז **תִּקְעוּ וְהִרְיעוּ וְתִקְעוּ** – כמבואר לקמן ה, ד. **עֲלֵה בַכֶּבֶשׂ וּפְנֵה לְשִׁמְאֵלוֹ** – כל העולים למזבח היו פונים לצד ימין, חוץ מהעולים לנסך מים ויין שהיו פונים לצד שמאל כדי שהמשקים לא ייפגמו מעשן המזבח (משנה זבחים ו, ג).

שְׁנֵי סְפָלִים שֶׁל כֶּסֶף הָיוּ שָׁם – בצד שמאל של העולה למזבח, בפינה מערבית-דרומית, היו שני כלים חלולים שמחוברים למזבח, ובשעת ניסוך המים והיין היה שופך את המשקים לתוכם והמשקים היו מחלחלים לתוך המזבח.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שֶׁל סִיד הָיוּ – ולא של כסף.

אֵלֶּא שֶׁהָיוּ מְשַׁחֲרִין פְּנֵיהֶם מִפְּנֵי הַיַּיִן – ולכן היו דומים לכסף. ואף שהיו שני ספלים, אחד ליין ואחד למים, פעמים שהיה הכוהן מתבלבל ביניהם ושופך יין בספל של מים, ולכן שניהם היו מושחרים.

וּמִנְקָבִין כְּמִין שְׁנֵי חֲטָמִין דְקִין – בתחתית כל ספל היה נקב כדי שהמשקים יזרמו לחלל המזבח.

אֶחָד מַעֲבֵה וְאֶחָד דֶּק, כְּדִי שֶׁיְהִי שְׁנֵיהֶם כְּלִין בְּבֵת אֶחָת – יין הוא משקה סמיך יותר ממים, ורצו שזמן ניסוך המים והיין יהיה שווה, שזהו נוי לעבודת המזבח, ולכן הנקב של הספל של היין היה רחב יותר.

מַעֲרָבֵי שֶׁל מַיִם, מִזְרָחֵי שֶׁל יַיִן – נראה שעשו כן מפני שרוב השנה ניסכו רק יין, ולכן קבעו את הספל שלו קרוב יותר לכבש.

עֲרָה שֶׁל מַיִם לְתוֹךְ שֶׁל יַיִן, וְשֶׁל יַיִן לְתוֹךְ שֶׁל מַיִם – יֵצֵא.

רַבֵּי יְהוּדָה אוֹמְרִים: בְּלֹג הִיָּה מְנַסֵּךְ כָּל שְׂמוֹנָה – רבי יהודה חולק על תנא קמא בשני דברים: הוא סובר שהיו מנסכים בלוג אחד (כ-0.35 ליטר) ולא בשלושה, וסובר שניסכו שמונה ימים ולא שבעה.

וּלְמַנְסֵךְ אוֹמְרִים לוֹ: "הַגְבִּיהַ יִדְדָּךְ!" – כדי שיוכלו לראות ששופך לספל ולא על רגליו.

שִׁפְעֵם אַחַת נִסְךְ אֶחָד עַל גְּבֵי רַגְלָיו – אותו כוהן היה צדוקי, והצדוקים סברו שאין לקיים מצוות ניסוך המים מפני שאינה מפורשת בתורה, ולכן שפך את המים על רגליו ולא לספל.

וְרַגְמֹהוּ כָּל הָעָם בְּאֶתְרוּגֵיהֶן – שהיו בידיהם בזמן תפילה שחרית והקפות המזבח, שהוא זמן ניסוך המים, ואין בדבר משום זלזול במצווה, שכן "זהו כבודו של אתרוג, לקדש בו את השם בענין כזה" (ריטב"א יומא כו, ב). בתוספתא (ג, טז) מבואר שהאתרוגים פגמו במזבח, "ובטלה עבודה בו ביום, עד שהביאו גוש אחד של מלח ונתנו עליו כדי שלא יראה מזבח פגום".

ב בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַחֹג,
יֵרְדוּ לְעֶזְרַת נָשִׁים וּמְתַקְנֵי שֵׁם תִּקּוֹן גָּדוֹל.

וּמְנוֹרוֹת שֶׁל זָהָב הֵיוּ שָׁם,
וְאַרְבַּעַת סְפָלִים שֶׁל זָהָב בְּרֵאשֵׁיהֶן,
וְאַרְבַּעַת סְלֻמוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד,
וְאַרְבַּעַת יְלָדִים מְפָרְחֵי כְהֻנָּה,
וּבִידֵיהֶם כַּדִּים שֶׁל שֶׁמֶן שֶׁל מֵאָה וְעֶשְׂרִים לֶגַ, שֶׁהֵן מְטִילִין לְכָל סֶפֶל וְסֶפֶל.

רבי עובדיה מברטנורה

תִּקּוֹן גָּדוֹל. שֶׁהָיוּ מְקִיפִים אוֹתָהּ גּוֹזְזֵי טְרָאוֹת שֶׁלֹּא יָבִאוּ לְיַדֵי קְלוֹת רֹאשׁ: בְּרֵאשֵׁיהֶן. בְּרֹאשׁ וּמוֹטִיבִים הַנָּשִׁים לְמַעַלָּה וְהַאֲנָשִׁים מִלְמַטָּה, כְּדֵי כָּל מְנוֹרָה:

משנה זו מתארת כיצד הכינו את בית המקדש לשמחה הגדולה. כיוון שכל ישראל מצווים לעלות לרגל, היו צריכים להתכונן לבואם, ולכן בנו מרפסת בעזרת הנשים כדי להפריד בין הגברים לנשים. והביאו מנורות גדולות כדי להאיר את העזרה בזמן השמחה.

בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַחֹג – כיוון שעיקר השמחה הייתה רק בימי חול המועד לא רצו להתחיל את ההכנות קודם.

יֵרְדוּ לְעֶזְרַת נָשִׁים – הכוהנים והלוויים היו יורדים מעזרת ישראל, שהיא גבוהה, לעזרת הנשים, ששם הייתה עיקר השמחה.

וּמְתַקְנֵי שֵׁם תִּקּוֹן גָּדוֹל – היו בונים כעין מרפסת מעץ כדי שהאנשים לא יתערבו עם הנשים, שכן הייתה צפיפות גדולה ובזמן השמחה היו יכולים להגיע לקלות ראש (גמרא נא, ב), והנשים היו עומדות למעלה והגברים למטה (תוספתא ד, א, ומשנה מדות ב, ה). ויש אומרים שאת המחיצה בנו בערב יום טוב, וההפרדה הייתה נעשית במוצאי יום טוב.

וּמְנוֹרוֹת שֶׁל זָהָב הֵיוּ שָׁם – להאיר את המקדש, ובמשנה הבאה אמרו שמנורות אלו האירו את כל ירושלים.

וְאַרְבַּעַת סְפָלִים שֶׁל זָהָב בְּרֵאשֵׁיהֶן – בראש כל מנורה עמדו ארבעה ספלים של זהב, ובסך הכול היו 16 ספלים.

וְאַרְבָּעָה סֵלָמוֹת לְכֹל אֶחָד וְאֶחָד - לכל מנורה היו ארבעה סלמות, טולם לכל ספל. בגמרא (נב, ב) אמרו שגובהה של כל מנורה היה חמישים אמה, ובירושלמי (ה, ב) אמרו מאה אמה.

וְאַרְבָּעָה יְלָדִים מְפָרְחֵי כְהֻנָּה - אף על פי שהיו נערים, כוחם היה רב ויכלו לסחוב משקל רב.

וּבִידֵיהֶם בְּדָיִם שֶׁל שֶׁמֶן שֶׁל מֵאָה וְעֶשְׂרִים לֶגַע, שֶׁהֵן מְטִילִין לְכֹל סֵפֶל וְסֵפֶל - בגמרא (נב, ב) אמרו שכל כד הכיל 30 לוג (כ-10 ליטרים), ובסוף הכול 120 לוג (שהם כ-41 ליטר).

